

אסאדו מהאגדות עם יהודי הסתר של אורוגוואי | ארי

اري וاري במסע מרתוך אל העבר המסתורי ב'שווייז' של דרום אמריקה

היעד האבוד

בור מים נטוש בגן של מלון קוסטום, הוא הזכור האחרון **לעולם החשאי** של יהודים מוכים שנמלטו מכומר רצחני שדליך אחיריהם עד קצה העולם | **בית מדרש נועל**, הוא השיריד היחיד מהניסיון המפואר של **חברות חסידי סאטמר** שניסו להתיישב במדינה אחרי השואה | בנין מתפורר בקצה המדינה, הוא עד אחרון לניסיונות של **סוחרי המאה ה-19 לוחקים מאחז היהודי** במדינה הכי משגשגת בדרום אמריקה | ו'אסאדו' יוקרטיה עם המנגל הכי טוב בעולם, הוא ההוכחה המעודכנת לאחדת היהודית שמסרבת לכבות למרות הכל | **اري וاري** במסע רומי תגליות בעקבות היהודי אורוגוואי

اري זיבוטפסקי וاري גרינשפן

צילומים: ארכיוון 'משפחה'

שרידים ממאות קומות. ארי וاري
בשער האכסניה בקזולינה-דה-סקרמנטו

מכחה מעריב עם שומר הגדלת היהודית בשכונה היהודית העתיקה. ארי זיבוטסקי במוני שבסטנץ'

היהודית של הקהילה ואת מנהוגה, יצאו לדרך, משותקים להכיר את המדינה היפהפה הזאת.

הצעה של פעם בחים

יש, במשמעותו, כעשרות אלפי יהודים החיים באורוגוואי, פחות מ אחוז אחד מתוך 3.3 מיליון אזרחים. זהה מדינה פתוחה יחסית, חילונית ושוויונית, שבה, כפי שמספר לנו אחד מיהודייה, "ייתנו שישנים גם אנטישימים, אבל אין אנטישימים". בשל שלוותה רבת השנים, זכתה אורה גואוי לאנייניו "שווין של דרום-אמריקה". עובדה זו הפכה אותה מבון לעד אטרקטיבי עבור פליטים יהודים בתקופות שונות לאורך המאה ה-20. בשנות השבעים של המאה הקודמת, הגיע מספרם של תושבייה היהודיים לשיא של 54,000, אבל בעקבות גלי העלייה לארץ, התובלות והגירה לאלה"ב, לסדר, לארגנטינה, לפנמה ולמקסיקו בשל קשיים שונים באותו הידידה מאוד הקהילה היהודית/md> במדינה.

הרברט שפיץ הוא תושב ישראל, הנושא לאורה גואוי כל כמה שבועות. למעשה, הוא מעולם לא חacen לעסוק בתחום שירות-דעת, והוא שלא חלם לשמש בתפקיד הרבה הראשי של מדינה דרום-אמריקנית. הוא נולד בניו-יורק, אך העביר את רוב שנות ילדותו בדרום-אמריקה, לשם לקח אותו עסקי הסחר של אביו ושם הוא רכש שליטה מלאה בספרידית ובפורטוגזית. בהמשך, הוסמך לבנות מטעם מכון 'פרחי שושנים'.

אבל הוא מאולם לא תכנן להיכנס לעולם הרובנות – הוא בעל תואר שני בהנדסה מכנית, ועובד כמה שנים כמנהס גזעין עבור חברות 'רייט'און', ולדבריו, עבד על "כמה מהפרויקטים ההנדסיים הגדולים והמרתקים ביותר שניתנו להעלות על הדעת". בארץ, הוא ניהל כמה חברות הנקראות בתחום הטכנולוגיה, והקדיש מזמנו גם כדי לפתח את חיבתו האחרת – כתיבת ספרים בדינמיים על רקע היסטורי, שאת כמה מהם כבר הספיק להוציא לאור.

בשנת 2013, הוא קיבל בהפעטה הצעה שעיתידה לחולל מהפרק

מדינה קטנה השוכנת בין שטח הענק של ארגנטינה וברזיל, על חוף האוקיינוס האטלנטי הגובל באמריקה הדרומית, אין קהילה יהודית גדולה ופעילה. היא גם לא מהווה יעד תחבורתי שכיח עבור יהודי העולם.

אבל, מכיוון שמילא 'הינו באזור', ביבירו אצל חברינו השוחטים ובדיקת בתיהם המטבחיים המפורסמים של דרום-אמריקה, ניצלו את הזדמנות לגשש אחר אוצרות יהודים במדינה השקטה, החמה אבל הנידחת זו.

שלושה דברים הביאו אותנו למונטה-VIDIAO, בירתה של אורה גואוי: האחת היא, הקשר שלנו עם רבה הראשי הנוכחי של המדינה, הרב בנצ'ון שפיין, השני היא, ידידותנו הקרויה עם הרב הראשי הקודם, הרב אליהו בירנבוים. הרוב בירנבוים, יליד אורה גואוי, שמשמש בירושלים, הינו שותף תמיד ב'ஸעות הכלכליים' שלנו. המנייע כוים כדיין ברבנות הראשית של ירושלים, הינו ההורפהה עם ידיד מארה"ב, מושגיה כשותה שמעורב בפיקוח על בתיהם המטבחיים באזור מזה שנים רבות, שהסכימים לקבוע את ביקורו הבא באורה גואוי במקביל למועד הנסעה המתוכנן שלנו. בהנחה שהרב שפיין יוכל לקשר בינו לבין לבן כמה מההומות המקומיות המרתתקות כדי שנוכל לחוש ולהזות את ההיסטוריה

באורה גואוי,

שדיים בני שמוניים. בית הכנסת הנטווש בקולוניה-דה-סקרמנטו

בקבות חסידיים. בית המדרש העזוב של חסידי סאטמר ברחוב ברקה

זכרון היסטוריים. בקולוניה-דה-סקרמנטו

הבניין הגדל, שם ראיינו תלויות מודעות המכירות

על אירופאים שונים המתווכנים לשבעות הקרובים, ביניהם חוג לדובי אידיש, ארגוני מתנדבים שונים כדוגמת ' ביקור חולים', גמ"ח ביגוד מאובזר היטב, ובכובча פעילה במיוחד במילואים של בעלי מוגבלות, המועסקת בפיתוח עבורה קייטרינג, ייצור מתנות יודאיקה ועבודות אריזה קלות.

רוב רובם של בני הקהילה היהודייה לא מתגוררים עוד בשכונה היהודית העתיקה, 'הסנורו', כך שאנו מנין פעיל בבית הכנסת המרכזי, ובכל מקהלה, גם בבית של הרב איןן קרוב למקום. דירתו שכנתה בקרבת בית הכנסת אורחותוכשי תוסס, שמסנוּן עליהם לארץ, כשהן נדרשים להציג הכוחות היהודיים.

מה קורה כאן? הרב שפיין הסביר: כשהגענו הרב אליו בירגנובים לכון ברבונות, בשנות 1992, הוא שם לב שבעוד בהלוויות היתה נוכחות גבוהה,

rab שפיין תפקיד לא קל. עברו הרבה במדינה שבה ההתבולות הפכה למגפה של ממש, הבויות ההלתיות בנושאי נישואים, גירושים וגיור, יצירות מערכ שלם של שאלות סבוכות ולא שגרתיות. לדוגמה, אם יש צורך בעריכת גט, עליו להטיס מארגנטינה בית דין של שלושה כדי לבצע זאת. ומכיון שנישואי תערובת ונירומים שלא על פי ההלכה שכחים שם מאו, ובמים בני הקהילה שנותלים בה חלק פעיל מזה שנים ואשר מציגים את עצם כיהודים, הם למעשה אינם כאלה – כשפעמים רבות הם מגלים עובדה זו רק לאחר

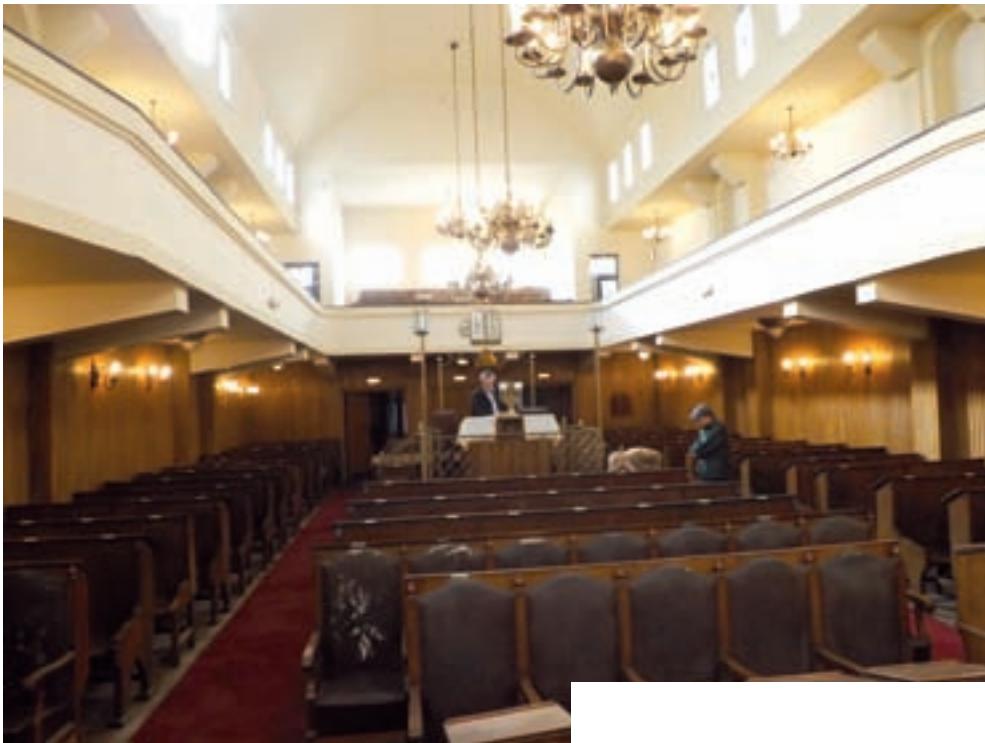
מטעם הרבנות הראשית בברואם להינשא. בית הכנסת המרכזי של הקהילה מצוי במרכז היישן של העיר, בבניין גדול אשר בו היכל רחב ידים עוד מאז ימי יסוד הקהילה. היום, מלא את בית הכנסת ריח ישן וטוחב, תוכאה של שנים ארוכות עם אותם השטחים וכמעט ללא שינוי. במהלך ביקורנו, היכל בית הכנסת המרכזי היה בחולך בירגנוב, אך חדרי הבניין האחרים שחקו פעילות. הרב שפיין התלווה אלינו לסירור בראבי

האוצר היקר ביותר בחנות הקטנה, היה אוסף שלCRCIM המכילים בתוכם את כל העיתונים הישנים, התמונות והפרסומות המשקפים חיי תורה, ומצאות פועמים. אולם, הקהילה מעולם לא זכתה להקים ישיבה במרכזה, וממש כמו קהילות אחרות ברחבי העולם, היה זה המתכוון הבטוח לגוי עתה הבלתי נמנעת

מקואה או מרחץ? המדרגות לבור בחצר האכסניה

בחיו. מכיוון שהיה רב מוסמך, דובר אנגלית, ספרדית ופורטוגזית, הוא הוזמן לשמש בתפקיד רבה הראשי של ארגנזה, הגדמות של אייל הירה לוותר עליה – במיוחד לאחר שהתחaab במדינה כמה שנים קודם, כשהגיאו אליה במסגרות עבודה, כוח ענקית מטעם חברת הרכבת ארטיריה.

מועד משה ליהודים. בית הכנסת המרכזי

פעילות חובה עולם. הרב אהרון מלבסקי

לאירופה, שם הוא כיהן ברבנות בעיר אליטוס, ליטא, משנת תר"צ-תרצ"ז (1930-1937), אז הוא הוזמן לחתת את כתור הרבנות הראשית באורוגוואי הרוחקה. לאחר שחש ברווחות הרשע המשנהות באופק, הוא קיבל על עצמו את התפקיד. בהמשה, הוא התברר כדמות מפתח במהלך מלחמת העולם השנייה, כשהציג תקציבים שלח משלו כי מזון וסיעוע לאינספור פליטים יהודים בשחא. הוא חיבר את ספר השו"ת "נהלת אהרן" שהודפס במנוטה-VIDIAO.

אולם, ככל שהוא התמונות החשובות בעיניו, עניינו אותו יותר למצוא את החוליה החיה שמקשרות את הקהילה לעברם, וכך ארגן לנו הרב שפיץ מגש עם פרופ' יצחק (אייצ'ה) מרגליות, רואה חשבון, בשנות השבעים לחויי, בעל חיקוק שמצוין מזוויות פיו – ואשר לא ספק מהווה אוצר של ממש בכל הנוגע להיסטוריה היהודית ולאגדות הקהילה. המהרע בו נפגשו, נתלינו בכל מלא שלו, כשהוא מביא אותנו בין אדרתיה היהודים של העיר ומרתק אותנו בהיסטוריה שלה. הוא דבר עברית רהוטה – אותה הוא רכש באורוגוואי – איש ידוע ספר, שפהך לרואה חשבונו מבוקש ופרופסרו לכלכלת. בעבר הוא גם ניהל את בית הכנסת בו הוא גדל – בית הכנסת 'יעד העיר', אותו בנה אביו ואשר שימש פעמיים במרכז החיים היהודיים במדינה.

פרופסור מרגליות העלה זיכרונות מימי הפעילים והשוקקים של בית הכנסת, בו התקיימו כל העת שיורי תורה ומוניני תפילה. אבל כל זה היה בצעירותו. בית הכנסת אליו הואלקח אותו היה נעל ובמצב רעוע. הוא היה דומם, ריק, מלא אבק, וכשעמד במרכז היכל התפילה הנטוש, הוא סיפר לנו על משפחתו. הוא ואחותו נולדו באותו אירופאי, ילידיהם היחידים של הורין, שניהם ילדי אירופה. אמו הגיעו לאורוגוואי כבר בשנות תרצ"א (1931). הם היו גם אחותו לא זכו לילדין. בבית הכנסת, שהיה פעם מלא מה לפה וכעת עמד שומם, היה ה'ביבי' שלו, כשהמשנה לשנה הוא מתאמץ להחיזו, ולא מזמן הוא אף שיפץ אותו כדי שנינתן יהיה לקיים בו מניין לתפילות. אבל ההיסטוריה לא תהשבה בחלומותיו, והשנה, הייתה זו השנה הראשונה בה לא התקיימו בבית

מר מרגליות הזיכר את בית המדרש של סאטמר, והוא גם אמר לנו בפסקנות שבית המדרשה המפטייע זהה נעול, וכי אין שום דרך להיכנס פנימה. התהננו אליו שבכל אופן יראה לנו אותו, מתוך ביטחון שנס יתרחש עבורנו. חולפנו עם הרובע על פני בית המדרש, ונדהמנו לראות חסיד עיר יוצא מפתחו. יגשנו אליו וביקשנו שייתן לנו להיכנס

בירנבוים, שכיהן בין השנים תשנ"ב-תשנ"ז (1992-1997) ואשר משמש היום בדיינות בארץ. רב הקהילה הבולט בביתר, הינו כל הנראה הרב אהרן מלבסקי (תרס"ד-תשמ"ז 1904-1986), אשר תחת הנהגתו גדלה הקהילה והתהילה והפכה מוסורתית יותר. הוא למד בישיבות המעטירות גורדנא וסלבודקה שבבלטיא, עלה עם הישיבה לחברון, שם הוא למד משנת תרפ"ד (1924) ועד הטבח בשנות תרפ"ט (1929). לאחר מכן, הוא חזר

גם של יהודים חילוניים ובין שבאו להלך כבוד לנפטר ולמזכות הקבורה, מעתים הם האנשים המקיים את ההלכות האבולות של ימי השבעה. כדי לעודד ולשפר את רמת שמירת המצוות ואת השתתפותם של בני הקהילה, הוא "העביר" את השבעה' מביתו של הנפטר לבית הכנסת. גם אם בני המשפחה עדים אינם מקיימים את כל דיני האבלות הכהלתם, הרי שבօpun הזה הם מחוברים יותר לשבעה' וחווים יותר את אוירית האבולות. כל משפחת האבלים וידידה באים לבית הכנסת כל שלוש התפילות ביום לאורך כל ימי השבעה', שם הם מדליקים נרות, אומרים קדשי ושותעים את הרוב מדבר בשבח הנפטר, כשהוא מחזקם בדברי תורה. רעיון חדשני זה הוכיח את עצמו: כיום, במונטה-VIDIAO, גם אלו הרוחקים מן היהדות מגיעים לבית הכנסת בשבוע' לאמרית קדיש, ורבים מביניהם שהדת אינה כה מאימית כפי שהם חשבו עד כה – חליקים ממשיכים להגיע לתפילות ולאמירת הקדיש לכל אורך השנה. ואז קרה דבר משעשע. אחרי התפילה, כשאנחנו מתבוננים בלוח מודעות גדול בו מוצגות תמנוניותם של רבנים ודמויות חשובות מהארץ שבירו בקהילה בשנים האחרונות – דמויות כמו הראשון לציוון הגרא"ש עמאר והגר"ש אליהו – זיהה אותנו אחד האבלים, שהכיר אותנו מהתביבות שלנו במשפחה. נהינו לשם עילכך, אך נבוכנו כאשר ביקש לצלם אותו יחד אצנו.

עולם הולך ונעלם

הרב שפיץ המשיך את הסיוור שלו במנוטה-VIDIAO היהודית. הסעדה כשרה אינה אופציה של ממש במונטה-VIDIAO, אך הרוב שפיץ דאג לכך שלפלחות תהייה גליה כשרה. וכך, הוא פינק אותנו בביירו 'לה-צ'יקאהра'.

כשחזרנו לשכתו של הרב הראשי, הבנו שהרבנות הייתה מז מעולם מרכיב ממשוערי בקהילה, עובדה שאותה קלטנו מתוך תמן הדיקון הגודלות והמומסגות של כל אחד מקדמוני התרבות. הקהילה זכתה לכך שכמה תלמידי חכמים כיהנו בה ברבנות – והזכרנו כבר את הרוב אליהו

חגיגת יהודית. ארוי ואורי באיסנער (למיטה: הגיל הטוב בעלה)

פעם היה אחרת. איזה מרגליות עם עותק מהעתון מ-1948

ואכן אין להם את העותק המקורי והמשני, אך יש להם העותק של כלו על גבי מיקרופילם. לאחר מכן, רק אונטו איצ'ה מרגליות להראות לנו בית הכנסת קטן יותר במרכז המושורי שברחוב ברקה, אליו נהגו להגעה יהודים חרדים ממהלך ים העשקים שלהם כדי ללמידה ולהתפלל בין עסקה לעסקה.

הוא הזכיר גם את בית המדרש של חסידי סאטמר, מה שהפתיע אותו מאוד. סאטמר באורוגוואי? ואכן, לאחר השואה היו מיהודי סאטמר שמצאו במנונטה-וידייאו מנוחה לבן רגילים, אבל בהמשך הם עברו כמעט כולם לקהילות החרדיות הגדולות יותר. מוד מרגליות אמר לנו שבתי המדרש הזה נעלם, וכי אין שום דרך להיכנס פנימה. התחלנו אליו שבכל אופן יראה לנו אותו, מתוך ביטחון שניס יתרחש עבורה. חלפנו עם הרכב על פניו בבית המדרש, ונדהמנו לראות חסיד צעריר ויצא מפתחו. ניגשנו אליו וביקשנו שייתן לנו להיכנס: הוא היסס בתחילת, אך שזיהה את מרגליות לצדנו, השנתנה הנימה.

לא ספק, היה זה פעם בבית הכנסת מרהייב, אך היום הוא במצב מזנון ואף משתמש באותו אחסון.

לאורך כל השיחה שלנו עם איז'ה מרגליות, הוא שונב ושוב הזכיר את הדמות המכועט מיסטיית מסיפוריו האגדות של אורה גוואי – אדם בשם "מונייסיר שושוני". מעולם לא שמענו את שמו, אך לאחר מכן הסתבר לנו כי ' משפחאה' הקדיש לדמותו כתבה רוויית פרטisms וגולויים ונוראה כי מדובר היה בתלמיד חכם עצום בעל זיכרון פנומני. הרבה מאוד מഫרטים אודוטויו נותרו כחדזה סתום, למרות שמהקרים היסטוריים מהשנים האחרונות.

כל אותן מרגליות בכתבת- מראה, כך שלאחר ההדפסה היא מופיעיה בצורתה הנכונה. כל אות מונחת במקומה באופן ידני, ולאחר שהעמוד כולו ערוך באותיות, מכים אותו בדיו ומדפיים. לאחר כך, היינו מסירים את כל האותיות ומוחזרים אותן לקופסתו ונקראת עריכת העמוד הבא

הכנסת תפילות בראש השנה ובימים הכלפוריים. העצב בkowski וועל פניו כמעט מוחשי. הוא סיפר לנו שבמשך שנים רבות, בגלל תעשיית הבשורה, היו באים רבנים ושוחטים מישראל לבקר בהילה. הוא ביצה את העבודה שככל שהלכה ודעכה הפיעולות בבית הכנסת, היו מהמבקרים שנагו "ללוות" ספרים מבית המדרש שב.

בית העסק של אביו היה אחד משולשת בני הדפוס היהודיים המפורסמים ביותר. מה שהheid יותר מכל על חייה התוססים של הקהילה בשנות ה-40 וה-50, היה שככל אחד מבתי הדפוס הוציא לאור יומון יהודי באידיש! העיתון שלהם היה הדר' מאמענטן' בעל הנטייה הדתית יותר. שאלנו אותו היכן הם הדפיסו, והוא סיפר שלאבוי היה בית דפוס, וכי אחותו עדין מנהלת את העסק. התלבבנו מואז, שכן מאז ומתמיד העתינו בשיטות ההדפסה הישנות וחשבנו שהוא עשוי ממש מהו מעניין, אולי אף היטורי. הוא הציב לנו לשיטת בית הדפוס, ומיד קפצנו על ההזמנות.

הוא הכניס אותנו פנימה, והדבר הראשון שהבחנו בו היה שלוחן הכתיבה המאובק והעמוס בקדמת החנות, עליו עמדה קופסה שבה ניצבו דגלים מיניאטוריים. בעוד שהחנות עצמה יותר מודרנית ועכנית, הוא היזיא והראה לנו את אותיות ההדפסה העבריות הישנות.

כל אותן מרגליות בכתבת-מראה, כך שלאחר ההדפסה היא מופיעיה בצורתה הנכונה. כל אות מונחת במקומה באופן ידני, ולאחר שהעמוד כולו ערוך באותיות, מכים אותו בדיו ומדפיים. לאחר מכן, היינו מסירים את כל האותיות ומוחזרים אותן לקופסתו ונקראת עריכת העמוד הבא. בימינו, דור מודפסות הליטורגי הביתיות, קשה לדמיין את המאמץ שהושקע בהדפסה לפני שנים לא רבות כל כך. האותיות העבריות יבואו מאירועה בתחלת המאה ה-20, אותיות המייצגות עולם שהוא ואניונו עוד, וגם הטכנולוגיה בת זמנו תוחלף בקרוב באטען הדפסה מתקדמים יותר.

הסאטמרים של אורוגוואי

האוצר הירק ביותר בחנות הקטנה, היה אוסף של כרכים המכילים בתוכם את כל העיתונים

הישנים, התמונות והפרסומות המשקפים חי תורה ומצוות פועמים. אולם, הקהילה מעולם לא זכתה להקים ישיבה במרכמה, ומשם כמו קהילות אחרות בחו"ל, היה זה המתכוון בטוחו לגויייתה הבלתי נמנעת. כיוון, הקהילה נאבקת כדי לשמור את עצמה, ללא ספק, צל חיוור לימה היפים של פעם.

איז'ה מרגליות דפדף בגאווה בעיתון של ה-14 במאי 1948, כמו גם בעיתונים מימי ההיסטוריים אחרים, כשהוא מספר לנו שבידיו נמצא ממצא הסדרה המלאה הבלתי של התיעוד ההיסטורי זה. מתוך דאגה שנכס ההיסטורי זה עלול ללקת לאיבוד, מיד עם שובנו ארצה ניגשנו ובדקנו בספרייה הלאומית

עוזבה בת מהה. אורי גריינשפַן חודר מבעד לחלון בית הכנסת הישן

(בת כ- 27,000 תושבים), הממוקמת בדרומות-מערבה
הmadina ווישובת סמוך לים, מול בואנוס-איירס
שבארגנטינה, אליה ניתן הגיע בהפלה בת
חמשיםDKOT.

הרובע ההיסטורי של העיר מהווה מוקד תיירותי
פופולארי, ומרכז העיר הומה מבקרים הצועדים
בכמה מהרחובות בהם נותר עוד הריצוף המקורי
שבנו הפורטוגזים במאה ה-17. אבל אם נזכיר את
ההיסטוריה של המקום הזה, קשה לדמיין נוכחות
יהודית באותה תקופה, בשל העובדה שמשנת ת"מ
(1680) ועד תקע"א (1811) עברה העיר שוב ושוב
מיד ממשלה ספרד לידי ממשלה פורטוגאל וחזרה
חלילה, כאשר בשתי ארצות אלו שליטה עדין
האניקויזיציה בד רמה.

יש החושדים כי היהודים אכן הגיעו למקום כבר
בשנת תק"כ (1760). באותה עת, היה כומר בשם
פדרו לאגון, שדיוח לאניקויזיציה שמתקיימים
חיים יהודים בקולוניה-זה-סקרמנטו. לא ידוע
אם היו אלו יהודים שקיימו חי תורה ומצוות בגלוי
או שאולי היו אלו אנוסים, אך די היה ברמז זה
כדי לעודד אותנו להמשיך ולהפוך עיקבות יהודים
במחוז היסטורי זה.

היעד הראשון שלנו היה אקסנייה 'פוסדה פלאזה
מיור'. עשינו את דרכנו סביב חומות מבצרים,
רחובות עתיקים וארכיטקטורה פורטוגזית מהמאה
ה-17, ממחפים את אקסנייננו. אחרי ששאלנו כל
אדם שעבר בדרך איך מגיעים לכתובת, הגענו

יש החושדים כי היהודים אכן הגיעו למקום כבר בשנת תק"כ (1760). באותה עת, היה כומר בשם פדרו לאגון, שדיוח לאניקויזיציה شمתקיים חיים יהודים בקולוניה-זה- סקרמנטו. לא ידוע אם היו אלו יהודים שקיימו חי תורה ומצוות בגלוי או שאולי היו אלו אנוסים

מרומים על כך ששמו האמתי היה ר' הל פרלמן,
לייד העיירה בריסק ותלמידו של הרב קוק בתקופה
קיומה הקצר של יישובו בעיר יפו, בסביבות שנת
תר"ע (1910). הנוסח על מצבת-קברו של שושני
(שנפטר בשנת תשכ"ח 1968) נכתב על ידי איל וויל,
תלמידו לשעבר, ותוכנו הפשטוט הוא: "הרב שושני
ההכם ז"ל, אשר הולדתו וחיה חותומים באנigma".
שושני היה בקיא בכל מקצועות התורה, כולל כל
מסכתות הש"ס, שבahn התפרסם כמי שעמד ב מבחן
הסיכה, בו מחדרים סיכה חזקה בנקודה מסוימת
בדף והגמר, והבחן יודע לומר איזו מילה חורשה
הסיכה בכל אחד מהעמודים הבאים. כל הסיפורים
האלה עליו יצרו בנו תחושה של היה חי עmeno
היום, גם אנו היינו משתוקקים להכירו.

תגלית מאחוריו חלון

בעוד מר מרגליות ורוב רובם של יהודי הקהילה
האחים שפגשנו הינם צאצאי יהודים אשכנזים
שהגיבו לאורוגוואי באמצעות המאה ה-20, מתרבר
שהייתה במדינה קהילה ותיקה יותר, ויצאנו לדרכו.
לבסוף אם נוכל למצוא אי אלו רמזים לעקבותיה.
בחיפושינו אלו, שמננו את פערנו לעבר העיר
קולוניה-זה-סקרמנטו, במרקח כ-200 ק"מ
מןונטה-VIDIA. כאחת הערים העתיקות ביותר
באורוגוואי (הוקמה בשנת ת"מ 1680 על ידי
צאצאים של מגורשי פורטוגל), מדובר בעיר קטנה

טרטינו את יושבי המשרד עד שגוסטבו קארו מצא עבורה תМОנות מראה בית הכנסת של פעם, יחד עם סוכן נדל"ן אמייתי שבידיו מפתח הכנסתה לבניה המתפרקת.

תקווינו נסקו כמשמעותו שהפתח יוביל אותנו לבית הכנסת נטוש מזה זמן רב, אך שמו מבסנים. התבדרנו, המפתח הוביל אותנו רק לחלק אחד של בית הכנסת, ואז ארי גורנשפן פריך את התריסים שבחלונות החיצוניים של המבנה, שעיה שעובי אוורה סקרנים עצרו ושלו למשעינו. זה יכול היה להיות טוב מדי להוית אמיתת, אבל אחריו שמעונים שונות שמהם, לא יותר דבר בפנים, למרות שהמבנה מבוזע עדין תאם לתמונות, כולל שרידים לסמלי המגן דוד.

המנג'ל הטוב בעולם

למרות שלא מצאנו בתים הכנסת עתיקים, במונטה-וידייאו קיימת עדין קהילה קטנה ופעילה, ודי חיכינו כבר לפגוש את היהודים המקומיים. האופן הריגלי בו אנחנו מארגנים מפגש עם בני קהילה מקומית, הוא באירועים מסורת שיעור, אך האופן הריגלי בו נוהגת הקהילה לעורך היכרות עם אורה היא הוא בסטייל הארגנטינאי והאורוגוואי הקלאסי, על ידי הזמנתם 'אסאדו', סעודת בשאר עשרה. באורוגוואי שונה שכשילדים קטנים לומדים את קולות החיים, הם לומדים שחותולת עשויה 'מיאו', כלב עושא 'האו', ופרא עושא 'צל'. ולכן, הסכמנו למסור שיורו באסאדו. בישראל, 'אסאדו' הוא שם של נתח בשר מסוים. בפנים נידחת זו של העולם, 'אסאדו' הוא טקס, מסורת, אירוע חברתי. אף אחד לא מכין 'אסאדו' לעצמו – תמיד זה עם קהלה, תירוץ למפגש. הרוב שפוץ שלח אותנוchorה למילון לשם התודעה לקרה האסאדו, ואחר בא ואסף אותנו בשעה שנראית לנו מאוחרת מעט לאירוע ערבית, כשהוא לוקח אותנו לבית-דירות יוקרתי, שם פגשנו את היהודי הקהילה המקומית.

בכל בניין כזה יש 'חדר אסאדו' מיוחד, שאותו חייבים להזמין מושאש. כשנכנסנו, מצאנו שם בין ארבעים לחמשים איש (היה זה אירע לגביהם בלבד) מקהילת, בוגלאי 25-65. העסודה נפתחה עם נקניקיות, המבורגרים ונתחי בשער צלויים שונים שאוחם אכלו האורחים כשם מסתובבים משוחחים אלו עם אלו. היה שם יין, אגוזים וקערה אחת של סלט שאמרו היה להספק לכל הקהלה (נראה שהירות אינם האוטרכזיה המרכזית כאן).

קובץ מתוך הקהלה הוזה מתאפשר פעמי שבושע לשולחן עמוס בשרים. כשהקהל יכול לנפש אחת לחודש. لكن היהיטה קיימת כאן כבר דינמיקה קבועתית מובוסת. בשלב מסוים, התישבנו סביבה לשולחנות לקרה השיעור שלנו. אל השולחנות הוגשנו תנחים יפים יותר של בשור, כולל צלעות פרה ענקיות. כמוון, שלא היהיטה לנו ברירה אלא למסור את השיעור בנושא כשרות בהמות אקווזיטיות, בינויו הגייפה הציבורית הרבה את הדברים, ונחננו לפגוש את חבריה הפעילים של הקהילה היהודית באורוגוואי. המארח שלנו באוטו עבר היה סרגי הוכמן, שהתרברר גם 'אסאדו' מומחה – משחו מעין שפ' על האש' ראש – והוא אכן העניין לנו ■

**היעד הבא שלנו היה
למצוא את שריידן
בית הכנסת שלהם.
מציאתם לא תהיה קלה
- ההוראות שקיבלנו
כאן היה מהסוג של
"ליד הבנק הישן תפנו
ימינה, ואחר כך, איפה
שהיתה המכולת
לשעבר, תפנו שמאלה",
וכМОון SMEULIM קודם
לא היותם בעיר זו
ואין לכם מושג איפה
היה שום דבר לשעבר.
כל מה שידענו אודות
מיומו של בית הכנסת,
הוא שהשימוש
האחרון בו היה לעסוק
שםו 'אקווזיטיקה'**

דפוס מיידן אחר. בית הדפוס של מרגלית

אותיות בעבודת הפלכה. סוד הדפוס

שרירות של יהודות. ארי וארי סמוך לבית הכנסת העזוב

למלון מקסים בעל קירות אבן עבים. הבניין אופייני לעיר הקטנה זו – כל בית המלון לא הכליל אלא 15 חדרי אירוח בלבד. פקיד הקבלה הבין מיד את מבקשו והוביל אותנו דרך גינת החצר המרכזית, עמוסת העצים, הפרחים ומזרקות המים המרהיבת. לפני כעשר שנים, במהלך הריסת מבנים עתיקים, הם גילו בור מלכני שהוכרו מאז על ידי ארכיאולוגים, היסטוריונים ואך כמה רבניים, כמקווה טהרה שנבנה בסביבות שנת תפ'ב (1722). הם גם משוכנעים شيודים-בסטור עשו אכן את דרכם לעיר נמל זו, בהתבסס על הדמיון בין מרכזות החרס שנחשפו בקולוניה-דה-סקרמנטו לאלו שנמצאו ברובע היהודי של איסטראטום המתוירות לאוֹתָה תקופה. בעוד שמשמנו למצוות את האטר המפורסם אך הקשה למציאה, עדין איןנו משוכנעים שמדובר באממת מקווה קלאסי, מאחר שהחסרים בו כמה מהנתאים הסטנדרטיים האופייניים למקומות, כמו למשל מעבר נוח עבור מי הגשימים שייכנסו אל הבוה. אבל אם המקואה נבנה אכן על ידי האנושים, יתכן שהידע ההלכתי שלהם בזמנים המוקוות היה מוצומצם. מה שסביר את התנאים החסרים.

אין ראויים חד-משמעות לקיום של חיים יהודים בעיר זו, טרם הפכה אורוגוואי לארץ מבטחים עבר תושביה היהודים. החל משנת תר"מ (1880), יהודים יצאו ספרד מוסריה, מרוקו, מצרים, יוון וטורקיה החלו להגיע למקום. אלו מה